

LEMEN KUNTA
Arviointikertomus
2022

SISÄLLYS

1	TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA	3
1.1	Tehtävät ja toiminnan tarkoitus sekä tavoitteet	3
1.2	Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja toimintamuodot	3
1.3	Tilintarkastus	4
1.4	Sidonnaisuuksien valvonta	4
2	EDELLISEN VUODEN ARVIOINTIKERTOMUKSEN KÄSITTELY	4
3	KUNNAN TALOUS	5
3.1	Tilinpäätöksen lukujen arviointia	5
4	TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	7
4.1	Hallinnon toimiala	8
4.2	Sivistystoimi	9
4.3	Tekninen toimi	11
5	INVESTOINNIT JA HANKINNAT	11
6	KUNTAKONSERNILLE ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN	12
	TOTEUTUMINEN	12
6.1	Talouden arviointimenettelyyn johtavien raja-arvojen toteutuminen (Kriisikuntakriteerit)	12
6.2	Tasapainottamisohjelman arviointia	14
7	TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS VALTUUSTOLLE	15

1 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA

1.1 TEHTÄVÄT JA TOIMINNAN TARKOITUS SEKÄ TAVOITTEET

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko kunnan toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat, arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Lisäksi tehtävänä on sidonnaisuusilmoitusten vastaanottaminen ja niiden vieminen valtuustolle tiedoksi.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisia pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

1.2 TARKASTUSLAUTAKUNNAN KOKOONPANO JA TOIMINTAMUODOT

Kunnanvaltuusto on 16.8.2021 § 37 asettanut kuntalain 121 §:n mukaisesti tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten.

Tarkastuslautakunnan kokoonpano arviointivuonna:

Jäsenet	Varajäsenet
Matti Tapanainen, puheenjohtaja	Samu Savolainen
Seppo Talka, varapuheenjohtaja	Helena Kaittola
Taru Rikula	Heli Kärmeniemi
Paula Tuomi	Jari Joenperä
Eila Olkkonen	Marja Värtö

Tarkastuslautakunnan päätökset on tehty ilman viranhaltijaesittelyä puheenjohtajan selostuksen pohjalta. Pöytäkirjanpitäjinä ovat toimineet puheenjohtaja sekä hallintosihteeri, että hallinnon asiantuntija. Tilintarkastuspalvelut kilpailutettiin vuosiksi 2022–2025. Kilpailutuksen tuloksena tilintarkastusyhteisöksi valittiin BDO Auditor Oy.

Tarkastuslautakunta toteutti työnsä hyväksymänsä arviointisuunnitelman mukaisesti kokoontumalla kaikkiaan yhdeksän kertaa. Tarkastuslautakunta

perehtyi toimintavuonna kunnan toimintoihin ja talouteen haastattelemalla kunnanjohtajaa, talousasiantuntijaa, toimialajohtajia ja tehtävälueiden vastuuviranhaltijoita. Tarkastuslautakunta osallistui BDO Auditor Oy:n järjestämään tarkastuslautakuntien koulutukseen Ruokolahdella 9.3.2023.

Tarkastuslautakunta perustaa arviointinsa valtuuston, kunnanhallituksen ja lautakuntien pöytäkirjoista, toimintakertomuksesta sekä kunnallisjohdon ja eri tehtävälueiden henkilöstön haastatteluissa tekemiinsä havaintoihin.

1.3 TILINTARKASTUS

Lemin kunnan tilintarkastajayhteisönä vuonna 2022 on toiminut BDO Auditor Oy, vastuullisena tilintarkastajana JHT, KHT Ulla-Maija Tuomela. Avustavana tarkastajana on toiminut Hanna Hanninen. Tilintarkastaja on raportoinut 10.5.2023 tarkastuslautakunnalle tarkastussuunnitelmansa toteutumisesta.

1.4 SIDONNAISUUKSIEN VALVONTA

Kuntalain 84 §:n mukaan laissa todettujen luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden on tehtävä sidonnaisuusilmoitus johtotehtävistään sekä luottamustoimistaan elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudestaan sekä muista sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävien hoitamisessa. Ilmoitusvelvollisuus astui voimaan uuden valtuustokauden alusta lähtien.

Tarkastuslautakunta käsitteli tehtävänsä mukaisesti tilikauden aikana muutokset sidonnaisuuksissa ja saattoi sidonnaisuusrekisterin valtuustolle tiedoksi. Joiltakin ilmoitusvelvollisilta on jouduttu pyytämään ilmoitusta useampaan kertaan. Ilmoituksen tekeminen on ilmoitusvelvollisen vastuulla eikä sitä tulisi joutua pyytämään uudelleen. Avoimuus myös lisää osaltaan kunnan hyvää mainetta tässäkin asiassa.

2 EDELLISEN VUODEN ARVIINTIKERTOMUKSEN KÄSITTELY

Vuotta 2021 koskeva arviointikertomus on tarkastuslautakunnan esityksen mukaisesti merkitty tiedoksi kunnanvaltuustossa 20.6.2022.

3 KUNNAN TALOUS

3.1 TILINPÄÄTÖKSEN LUKUJEN ARVIOINTIA

Suomessa kuntatalous oli vuonna 2022 juuri ja juuri tasapainossa. Kuntien vuosikatteet heikkenivät, mutta omaisuuden myyntivoitot paransivat tulosta. Vuonna 2022 maksettiin vielä koronakuluja vastaavia avustuksia. Kuluja lisäsi energian markkinahintojen merkittävä kasvu. Suomen reilusta 300:sta kunnasta noin 90 teki alijäämäisen tuloksen vuonna 2022.

Lemin kunnan tilikauden 2022 tulos oli 18 700 euroa ylijäämäinen pääosin lisätyn metsähakkuun ja metsänmyynnin ansiosta, mutta taseessa on kattamatonta alijäämää vuoden 2022 ylijäämä mukaan lukien 1 496 000 euroa (noin 518 euroa asukasta kohti). Kunnan tasetta rasitti myös Eksoten vuoden 2022 alijäämän kattaminen. Kunta ei tavoittanut kuntalain 110 §:ssä määrättyä alijäämän kattamisvelvollisuutta vuonna 2019 hyväksytystä tasapainottamisohjelmasta huolimatta ja kunnan hakemus alijäämän kattamisen määräajan pidentämisestä sekä harkinnanvaraisesta valtiosuudesta hylättiin.

Kunnan toimintavuosi 2022 oli edelleen poikkeuksellinen. Talouteen ovat vaikuttaneet COVID-19 pandemian helpotettua Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan aiheuttamat talouspakotteet sekä nopea inflaatio, investointikustannusten kasvu ja korkojen nousu. Talouslukujen vertailu edelliseen vuoteen on haastavaa ja näin tulee olemaan jatkossakin, kun hyvinvointialueen vuoksi kunnan rahoituspohja muuttuu. Tällä on vaikutusta sekä kunnallisverotukseen että valtiosuuksiin.

Tarkastuslautakunta on tarkastellut kunnan taloustilanteen kehitystä keskeisten tunnuslukujen osalta alla olevassa taulukossa.

Talouden keskeiset tunnusluvut			
Tunnusluku	2022	2021	Kehitys edelliseen vuoteen
Vuosikate poistoista, %	103,3	212,0	—
Omavaraisuusaste, %	39,5	39,8	—
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	39,2	37,7	—
Taseen yli/-alijäämä €/asukas	-518	-537	+
Lainat €/asukas	2 228	2 151	—
Kassan riittävyys, pv	8	11	—
Investointien tulorahoitus, %	55,6	237,1	—

Lemin kunnan tulos oli kolmatta vuotta ylijäämäinen vuonna 2019 aloitettujen tasapainottamistoimenpiteiden ansiosta. Kunnan tunnusluvut lukuun ottamatta alijäämä/asukas ovat kuitenkin heikentyneet edellisvuodesta. Lainoja oli lyhennetty 1 039 800 €, mutta uutta lainaa nostettu 800 000 € ja lisäksi maksuvalmiutta oli joulukuussa turvattu 400 000 € kuntatodistuksella lainakannan ollessa tilinpäätöshetkellä 6,4 m€. Tämä näkyy lainat/asukas 2 228 €/asukas tunnusluvun heikentymisenä.

Kunnan omavaraisuusaste on alle 50 %, mikä merkitsee merkittävän suurta velkarasitetta. Tulorahoitus ei riittänyt investointeihin ja investointien tulorahoitus -tunnusluku heikkeni. Myös heikko laskennallinen lainanhoitokate pakottaa rahoittamaan vieraan pääoman hoitokustannuksia lisälainalla ja realisoimaan kunnan omaisuutta. Maksuvalmius on heikko, kassan riittävyys on 8 päivää.

Tilikauden tulos näyttää 18 723 € (2021: 627 000 €) ylijäämää vuosikatteen ollessa 577 964 € (2021: 1,19 m€). Verotulot toteutuivat hieman alkuperäistä budjettia heikommin ja valtionosuudet paremmin. Taloutta rasitti lisäksi Eksoten vuoden 2022 alijäämä, josta Lemin kunnan osuus oli 362 100 €. Toimintakulut ylittivät talousarvion myös palkkojen osalta, pääosin sivistystoimen mm. koronan aiheuttamien kasvaneiden palkkakulujen vuoksi. Maksuvalmiuden kriisiytyessä tilikauden aikana oli lisätty metsänhakuuta ja puukauppaa, jolloin toimintatuotot ylittivät muutetun talousarvion noin 305 500 € ja tulos muodostui ylijäämäiseksi.

Lemin taloustilanne on erittäin haastava. Kunnan taseessa on ollut kattamatonta alijäämää vuodesta 2017 alkaen ja kunnan talouden tasapainottaminen on aloitettu vuonna 2019. Vuonna 2020 suunta muuttui tasapainottamistoimenpiteiden vuoksi positiivisempaan suuntaan. Positiivinen kehitys jatkui myös vuonna 2022. Kunta on kuitenkin edelleen taloudellisessa kriisitilanteessa. Talouden tasapainottamisohjelmaa on päivitetty ja sisällytetty v. 2023 talousarvioon (taloudentasapainottamisohjelma 2022-2024). Kunnan hakemus alijäämän kattamisen määrärajan pidentämisestä sekä harkinnanvaraisesta valtionosuudesta hylättiin.

Taseen kumulatiivisen alijäämän kehitys:

2017	436 000 €
2018	2 206 000 €
2019	2 880 000 €
2020	2 194 000 €
2021	1 566 000 €
2022	1 496 000 €

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Lautakunta muistuttaa, että kriisiytynyt taloudellinen tilanne aiheuttaa omat haasteensa, mutta kuntakuvan positiivisuuden sekä hyvän yhteishengen ylläpitäminen ja yhdessä tekeminen on kunnassa elintärkeää. Lemmin vahvuus onkin monipuolinen ja laaja järjestötoiminta, joka tuo osaltaan elinvoimaa kuntaan.

Lautakunta toivoo, että kunnan maine lapsiystävällisenä ja turvallisena paikkana asua sekä Etelä-Karjalan alhaisin työttömyysaste lisäisi kunnan hyvää vetovoimaa sekä toisi uusia asukkaita. Asukasmäärän kasvu on keino säilyttää nykyinen palvelurakenne ja varmistaa kunnan itsenäisyys.

4 TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat riittävässä määrin. Tarkastuslautakunta on esittänyt arvionsa talousarviotavoitteiden toteutumisesta alla olevassa taulukossa. Talousarviossa 2022 euroja sitovana tavoitetasona on bruttositovuus eli toimintatuotot ja toimintakulut ovat erikseen sitovia. Vesilaitoksella sitoo nettotulos eli toimintakate. Tarkastuslautakunta on arvioinnissaan käyttänyt seuraavia värisymboleita:

	=alittanut talousarvion
	= talousarvio
	=ylittänyt talousarvion

Talousarvion 2022 toteutuminen, 1000 €, netto		TA 2022	Muutettu TA	Toteutu ma	Arvio
Keskusvaalilautakunta	Toimintatuotot	2		6	
	Toimintakulut	-11		-7	
Tarkastuslautakunta	Toimintatuotot	0		0	
	Toimintakulut	-12		-8	
Kunnanhallitus	Toimintatuotot	763	760	1044	
	Toimintakulut	-13340	-13 367	-13 369	
Sivütystoimi lautakunta	Toimintatuotot	497	638	577	
	Toimintakulut	-6026	-6330	-6452	
Tekninen lautakunta (sis vesihuolto)	Toimintatuotot	2099		2169	
	Toimintakulut	-2294	-2419	-2408	
Vesihuolto	Toimintakate	125	123	71	

Talousarvioon on tehty toimintatuottoihin ja/tai kuluihin muutoksia kunnanhallituksen, sivistystoimen, teknisen lautakunnan sekä vesihuollon tulosalueiden osalta vuoden 2022 aikana. Toimialojen tulosalueiden osalta tarkastuslautakunta kävi läpi asetettuja tavoitteita ja tavoitteiden toteutumista talousarviovertailun tietoihin ja toimialajohtajien sekä tehtävälalueiden vastuuviranhaltioiden haastatteluihin perustuen.

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Muutettu talousarvio toteutui sivistystoimea lukuun ottamatta hyvin. Myös vesihuolto jäi toimintakatetavoitteestaan.

4.1 HALLINNON TOIMIALA

Kunnanhallituksen alaisten toimintojen talousarvioon sisältyy yleishallinto (kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, hallinto-, it-, talous- ja henkilöstöpalvelut), kehittämishankkeet, sosiaali- ja terveyspalvelut, keskusvaalilautakunta ja tarkastuslautakunta. Eksoten osalta tavoiteltiin toimivaa edunvalvontaa. Yhteishankkeisiin on pyritty osallistumaan resurssien puitteissa, kohteina mm. matkailun edistäminen ja elinkeinoelämän vahvistaminen.

Kustannuslaskennan osalta tilikaudella menoja on kohdistettu edellisvuotta enemmän aiheuttamisperiaatteen mukaan. Talouden tasapainotusohjelma on hyväksytty valtuustossa 29.8.2022 ja tilikauden aikana on päivitetty ohjeistuksia. Toimintatuotot ylittivät talousarvion puunmyyntien ansiosta. Tiedonhallinnan ja arkistoinnin osalta merkittävin muutos oli sähköisiin käsittelyprosesseihin siirtyminen vuosien 2021–2022 aikana. Tämän myötä toimintakulujen ylityksiä tuli mm. ICT-kustannuksissa.

Henkilöstö

Henkilöstökertomus 2022 on laadittu ja hyväksytty kunnanhallituksessa 27.3.2023. Henkilöstömäärä 115 (2021: 118) on pysynyt miltei samana edellisvuodesta, mutta henkilötöyvuosissa katsottuna henkilöstökulut ovat kasvaneet.

Lemin kunnassa, kuten useissa pienissä kunnissa epävarmuustekijänä voidaan pitää henkilöstön pysyvyyttä ja osaavan henkilöstön saatavuutta. Henkilöstön moniosaamisen vaatimus korostuu.

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Henkilöstökertomus antaa hyvän käsityksen kunnan henkilöstötilanteesta. Raportin mukaan henkilöstön vaihtuvuutta on ollut jonkin verran ja eläköitymisiä odotettavissa. Usea tehtävä kunnan tehtäväkentässä on ns. yhden henkilön varassa ja riskinä on "hiljaisen tiedon" menettäminen henkilöstövaihdosten yhteydessä. Lautakunta pitää tärkeänä tiedonsiirron avoimuutta ja saatavuutta.

Lautakunta myös toteaa, että mahdollisiin eläköitymisiin ja henkilöstömuutoksiin on varauduttava ja pitääkin tärkeänä, että kunta houkuttelee vetovoimaisuudellaan ja elinvoimaisuudellaan ammattitaitoisia työntekijöitä ja uusia asukkaita.

Henkilöstölle vuosi 2022 alkoi poikkeusoloissa ja kunnan taloudellinen tilanne vaati henkilökunnalta joustavuutta ja jaksamista melko suuren työkuorman alla. Lautakunta on tyytyväinen, että kunta on kapealla henkilöstöorganisaatiolla kyennyt tuottamaan kuntalaisille lakisääteiset palvelut muutosten ja haasteidenkin keskellä, sekä on aktiivisesti kehittänyt myös hyvinvointiin ja elinvoimaan liittyviä palveluja hankerahoituksen avulla. Henkilöstö ansaitsee kiitosta kunnan ja kuntalaisten hyväksi tehdystä työstä. Samalla lautakunta on huolissaan henkilöstön riittävydestä ja jaksamisesta. Tyytyväisen ja jaksavan henkilöstön rooli on avainasemassa kunnan toimintojen kannalta.

Asianhallintaa kunnassa parantaa siirtyminen sähköisiin käsittelyprosesseihin ja kunnan eri toimintojen sähköistäminen. Miten kunnassa varmistetaan, että sähköiset palvelut ovat kaikkien käytettävissä, huomioiden myös ikäihmiset?

Lautakuntaa huolestuttaa tulevien palkankorotusten vaikutus kunnan maksuvalmiuteen. Mitä keinoja kunnalla on käytettävissä riittävän maksuvalmiuden säilyttämiseen?

4.2 SIVISTYSTOIMI

Sivistystoimeen sisältyvät hallinnon lisäksi perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, muiden opetuspalveluiden, kirjastopalveluiden sekä vapaa-aikapalveluiden alaiset toiminnot. Sivistystoimen toteutuneet toimintakulut olivat hieman budjetoitua suuremmat. Toimintamenoissa henkilöstökulujen ylitys johtui perusopetushenkilöstön koronan aiheuttamista (tartuntatauti) poikkeuksellisen suurista poissaolomääristä.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuspaikat ja esiopetuspaikka kyettiin järjestämään lain puitteissa. Vuosina 2021–2024 kunta on valikoitunut kaksivuotisen esiopetuksen kokeilukunnaksi. Opetus ja kulttuuriministeriön erityisavustusten merkitys henkilöstökulujen toteutumiseen oli suuri.

Perusopetus

Kunnassa järjestetään perusopetusta kahdessa koulussa. Laki oppivelvollisuuden laajentumisesta tuli voimaan 1.1.2021. Lain myötä kaikki

perusopetuksen suorittaneet jatkavat oppivelvollisina toiselle asteelle. Perusopetuksen toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet oppilaiden toisen asteen opintojen sijoittumisen osalta. Tilikauden aikana perusopetuksesta valmistuneet oppilaat ovat sijoittuneet toiveidensa mukaisesti jatko-opintoihin.

Kirjastopalvelut

Kirjaston palveluvalikoimaan on lisätty viimevuosina mm. kunnan kassatoiminnot sekä kuntosalin käyttömaksuihin liittyvät toiminnot. V. 2021 rakennuksessa aloitti hankerahoituksella kaikille avoimen asukastilan toiminta digitukitoimintoineen. Myös kirjaston toimintaan vaikutti henkilöstön vaihtuvuus ja poissaolot.

Vapaa-aikapalvelut, nuorisotyö

Vapaa-aikatoimen tavoitteena on tukea asukkaiden hyvinvointia monipuolisella liikunta- ja virkistysmahdollisuuksien tarjonnalla. Vapaa-aikapalvelujen tehtävänä on tuottaa ja kehittää toimintoja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, vaalia paikallista kulttuuriperinnettä ja tukea niin lasten, nuorten, aikuisväestön kuin ikäihmisten monipuolista harrastamista.

Koronavuosien jälkeen toiminta virkistyi ja mm. liikuntamahdollisuuksia lisättiin: litiän ulkokuntosali avattiin, Kunnan kesäjumppa kirjaston aukiolla järjestettiin, kulttuuripolku toteutui ja tilat olivat vilkkaammassa käytössä.

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Tarkastuslautakunnan arvioinnin painopisteenä vuonna 2022 oli sivistystoimen osalta perusopetus ja vapaa-aikapalvelujen nuorisotyö. Lautakunta kuuli rehtoria ja nuorisotyöntekijää arviointia suorittaessaan.

Koronan aiheuttamia mahdollisia oppimisvajeita on pyritty paikkaamaan, jolloin erityisopetuksen kustannukset ovat nousseet. Lautakunnassa esille nousi huoli nuorten pahoinvoinnista sekä koronan ja etäkoulun aiheuttamista lieveilmiöistä. Lautakunta on hyvin huolissaan siitä, miten koulu pysyy vastaamaan nykyajan kouluelämän haasteisiin mm. somekysäymiseen sekä opettajien jaksamiseen. Lautakunta toivoo, että erityisesti nuorten ja lasten osalta edistetään hyvinvointia sekä jatketaan aktiivista hanketyötä. Lautakunta koki positiivisena, että kaikki oppivelvollisuuden päättävät saivat jatko-opiskelupaikan.

Lautakunta on tyytyväinen, että nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on tehty etsivää nuorisotyötä (yhteistyö koulun kanssa) ja työpajatoimintaa kunnan omana toimintana ja että nuorisotalolla (Lämppäri) on järjestetty monipuolista toimintaa.

Lautakunta kiittää, että kirjaston toiminta on entisestään kehittynyt ja monipuolistunut. Asukastila on aktiivisessa käytössä ja kuntalaiset ovat kokeneet sen lisäävän yhteisöllisyyttä.

Lautakunta havaitsi, ettei hallinnon pöytäkirjoista löytynyt päätöstä budjettiylityksistä sivistystoimessa. Miten niistä on kunnassa tehty päätöksiä?

4.3 **TEKNINEN TOIMI**

Teknisen toimen tulosalueelle sisältyvät teknisten palvelujen hallinto, kiinteistötoimi ja tukipalvelut sekä vesihuolto. Rakennusvalvonnan tavoitteena on käsitellä lupahakemukset kohtuullisessa ajassa sekä panostaa valvonnassa ohjauksen laatuun. Ennakoivalla ohjauksella pyritään vähentämään rakentamisen virheitä.

Toimintatuotoissa rakennusvalvonnassa maksutuotot alittivat edellisvuoden tapaan talousarvion. Rakennuslupia oli myönnetty edellisvuotta vähemmän, 25 kpl, josta uusien rakennusten rakennuslupia 13 kpl (2021: 44 kpl/ 32 kpl). Tukipalveluiden kustannuslaskentaa kehitetään edelleen ja ruokapalvelujen tarkasti kustannuksia seuraavan reseptiohjelman hyödyt tulevat esille tulevaisuudessa.

Vesihuollon toimintakate jäi talousarviosta. Erilliskorvaukset oli alibudjetoitu sekä jätevesimaksut ja kunnossapitopalvelut ylittivät talousarvion. Jätevesiverkoston vuotovedet aiheuttavat vuosittain suuret kustannukset, jotka osaltaan vaikuttavat vesihuollon kannattavuuteen.

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Tonttien myynti ei kasvanut edellisestä vuodesta. Tonttitarjonta on esillä kunnan nettisivuilla. Tuomelankangas 3 valmistumisen myötä toimenpiteitä tonttien aktiiviseen markkinointiin sekä markkinointiviestinnän sisältöön ja kohdentamiseen tulee edelleen kehittää.

5 **INVESTOINNIT JA HANKINNAT**

Investointeihin varattiin kunnan muutetussa talousarviossa 2022 määrärahaa 845 900 € ja toteutuneet investoinnit olivat 1 053 000 €. Investoinnit toteutuivat 148,3 % budjetoidusta. Suurimpina investoineina tilikaudella 2022 olivat arkisto- ja sosiaalililat sekä Tuomelankankaan 3. alueen kunnallistekniikan rakentaminen. Investointibudjetti ylittyi Tuomelankangas 3 kohonneiden investointikustannusten myötä.

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Lautakunta on tyytyväinen, että kunnan taloustilanteesta huolimatta perusinvestointeja on toteutettu mm. asianhallinnan sähköistämistä jatkettu sekä Tuomelankangas 3 rakentaminen saatettu loppuun. Lautakunta toivoo Tuomelankangas 3 valmistumisen myötä kasvua tonttimyyntiin, jonka toivotaan tuovan lisäystä kunnan vaihtelevaan asukasluukuun (tulomuutto).

6 KUNTAKONSERNILLE ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Lemin kuntakonserniin kuuluu kolme (3) tytäryhteisöä ja kolme (3) kuntayhtymää sekä yksi (1) osakasyhteisö. Konserniyhteisöille on asetettu toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita. Saimaan Kuitu Oy on ensimmäistä kertaa yhdistelty osakkuusyhtiönä kunnan vuoden 2022 konsernitilipäätökseen.

Kunnan tytäryhteisöillä on merkittävä taloudellinen vaikutus. Konsernin tunnusluvut ovat peruskuntaa heikkommat: lainakanta 3.808 €/asukas (2021: 3826 €/asukas) ja omavaraisuus 29 % (2021: 29 %). Konsernitason merkitys on kasvanut, kun kunnan talouden tilaa on ryhdytty arvioimaan kuntakonsernin tietojen pohjalta vuodesta 2017 lähtien.

6.1 TALOUDEN ARVIOINTIMENETTELYYN JOHTAVIEN RAJA-ARVOJEN TOTEUTUMINEN (KRIISIKUNTAKRITEERIT)

Kuntalain 118 §:ssä määritellään kriteerit erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyksi. Tarkastuslautakunta on tarkastellut kunnan ja kuntakonsernin taloustilannetta suhteessa kuntalain mukaisiin talouden arviointimenettelyn mahdollisesti käynnistäviin raja-arvoihin. Tarkastuslautakunta on arvioinnissaan käyttänyt seuraavia värisymboleita:

	=tilanne on hyvä
	=tilanne on huolestuttava
	=tilanne on huono

Talouden arviointimenettelykriteereitä on uudistettu 1.3.2019 voimaan tulleessa lakimuutoksessa. Kunnan ja kuntakonsernin vuoden 2022 talouslukujen vertailu arviointimenettelyn raja-arvoihin on esitetty alla olevassa taulukossa, jossa sovelletaan raja-arvoja vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätösten tunnuslukujen perusteella. (suluissa kunnan vuoden 2021 tunnusluvut)

Raja-arvo	Keskimäärin	Kunnan tunnusluku	Arvio 2022	Arvio 2021
Kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.		Kunnan taseessa on kertynyttä alijäämää		
Kunnan konsernitaseeseen kertynyt alijäämä: > 1000 €/as (ed. vuosi > 500 €/asukas)		Konsernitaseessa on kertynyttä alijäämää -232 € (-265 €)		
<i>Rahoituksen riittävyttä ja vakavaraisuutta kuvaavat tunnusluvut (yhteenveto alakohdista 1-4)</i>				
Kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 %	alle 80 %	vuosikate/poistot % on 46,30 % (47,50%)		
Kunnan tuloveroprosentti ylittää keskimääräisen tulovero-% +2,0 %	20,01 %	22% (22 %)		
Kuntakonsernin lainamäärä ja vuokravastuiden määrä asukasta kohden ylittää puolella kuntakonsernien keskimääräisen	9065 €/asukas 2021 tieto	3 808 €/asukas (3826)		
konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate alle 0,8	alle 0,8	0,8 prosenttia (1,3)		

Arviointimenettely voidaan käynnistää, mikäli tunnusluvut ovat kahtena peräkkäisenä vuonna täyttäneet taulukon osoittamat raja-arvot. Uudistuneissa rahoitusta ja vakavaraisuutta kuvaavissa kriteereissä huomioidaan muun muassa kuntakonsernin vuokravastuut lainamäärän lisäksi sekä kuntakonsernin suhteellisen velkaantuneisuuden sijaan konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate. Lisäksi kunnan tuloveroprosentti voi jatkossa ylittää 2,0 prosenttia kuntien keskimääräisen tuloveroprosentin.

Kuntalain 118 §:n mukainen arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää kuntalain 110 §:ssä annetussa määräajassa tai kunnan asukasta kohti laskettu kertynyt alijäämä on kuntakonsernin viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1000 euroa ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa.

Lemillä nämä luvut ovat nyt seuraavat:

tilinpäätös 2021	-265 €
tilinpäätös 2022	-232 €

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Lautakunta toteaa, että konsernin tunnusluvuista vain vuosikatteen ja poistojen suhde on alle raja-arvojen. Muut tunnusluvut pl. laina ja vuokravastuut/asukas ovat heikentyneet viime vuodesta ja ovat nyt raja-arvojen tuntumassa. Toisin sanoen kunnan osalta raja-arvot kahdelta peräkkäiseltä vuodelta eivät ole täytyneet, mutta ovat erittäin huolestuttavalla tasolla.

Myöskään kuntakonsernin alijäämät eivät täytä arviointimenettelykriteerejä, mutta määräajassa, vuoteen 2022 mennessä kattamaton kertynyt alijäämä voi käynnistää

arviointimenettelyyn. Menettelyn käynnistäminen on valtiovarainministeriön harkinnassa. Kuntalain 118 §:n mukaan kunnan ja valtion tulee yhdessä selvittää kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lainsäädännössä edellytetyt palvelut sekä ryhtyä toimenpiteisiin palvelujen edellytysten turvaamiseksi, jos joku laissa tarkoitetuista erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyyn edellytyksistä täyttyy.

6.2 TASAPAINOTTAMISOHJELMAN ARVIOINTIA

Toimintakertomuksessa on kuntalain mukaisesti tehty selkoa talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella. Kunnanhallitus toteaa, että kunnan talous ei ole Kuntalain 110 §:ssä tarkoitetulla tavalla tasapainossa, eikä kunta oli tavoittanut määräajassa kuntalain 110 §:ssä määrättyä alijäämän kattamisvelvollisuutta eikä kattamiselle ole saatu jatkoaikaa. Lisäksi on mainittu, ettei taloussuunnitelma lyhyessä ajassa kata kertyneitä alijäämiä.

Lemin kunnanvaltuusto hyväksyi 27.12.2022 uuden kuntastrategian yhteydessä aiempien tasapainottamisohjelmien jatkumona talouden tasapainottamisohjelman vuosille 2022–2024. Talouden tasapainottamisohjelma on sisällytetty vuoden 2023 talousarvioon ja sitä tulee toteuttaa.

Kunta ei pystynyt kattamaan kertynyttä alijäämää vuoteen 2022 mennessä vuonna 2019 hyväksytystä tasapainottamisohjelmasta huolimatta. Kuitenkin edellisen tasapainottamisohjelman toimenpiteet vaikuttivat vuosien 2020–2022 tilinpäätöksiin, jolloin päästiin aiempien vuosien alijäämäisistä tuloksista, ja saavutettiin vuosina 2021–2022 ylijäämäiset tulokset.

Tarkastuslautakunnan havainnot ja suositukset

Lautakunta toteaa, että oikeita asioita on tehty, mutta pitää valitettavana, ettei tavoitteeseen ole päästy, vaikka tilikauden aikaiselta alijäämältä ylimääräisen metsämyynnin avulla vältyttiin.

Tasapainottamisohjelman mukaan toimialakohtaiset säästöt ovat pienehköjä ja alijäämien kattaminen perustuu pääosin omaisuuden myyntiin (metsäkiinteistöt, puunmyyntikaupat, tarpeettomat toimitilat). Miten alijäämien kattaminen on tarkoitus toteuttaa, jos myynnit eivät toteudu tarpeellisessa määrin?

Lautakunta havaitsi, ettei v. 2023 taloussuunnitelma ole laadittu kuntalain mukaan, eli suunnitelmavuodet eivät kata alijäämää. Toisaalta arviointimenettelyyn jouduttaessa suunnitelmalla ei ole merkitystä. Tasapainottamisohjelman toteutumiseen (joko kunnan laatimaan tai valtiovarainministeriön laatimaan) tulee kiinnittää erityistä huomiota ja se vaatii talouskuria päätöksen teossa. Lautakunta pitää tärkeänä, että kunnan eri toimialat, johtavat virkamiehet, henkilöstö ja luottamushenkilöt toimivat yhteistyössä talouden tasapainottamisohjelman suunnittelussa sekä tulevien vuosien toimissa sen onnistumiseksi.

7 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS VALTUUSTOLLE

Tarkastuslautakunta esittää valtuustolle, että valtuusto velvoittaisi kunnanhallituksen ja lautakunnat käsittelemään arviointikertomuksen ja antamaan vastineet kertomuksen havaintoihin sekä raportoimaan valtuustolle lokakuun 2023 loppuun mennessä havaintojen aiheuttamista toimenpiteistä.

Tilintarkastaja esittää 10.5.2023 tilintarkastuskertomuksessaan tilinpäätöksen hyväksymistä ja vastuuvapauden myöntämistä muille tilivelvollisille tilikaudelta 1.1.-31.12.2022. Tilintarkastaja ei puolla vastuuvapauden myöntämistä kunnanhallituksen jäsenille ja kunnanjohtajalle tarkastamaltaan tilikaudelta alijäämän kattamiseen liittyvän muistutuksen vuoksi.

Tarkastuslautakunta on käsitellyt kunnanhallitukselta ja kunnanjohtajalta saamansa kuntalain 125 § mukaiset selitykset ja tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan esitykseen.

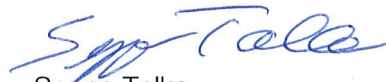
Tarkastuslautakunta kiittää luottamushenkilöitä, kunnan työntekijöitä ja yhteistyötahoja vuoden 2022 aikana tehdystä yhteistyöstä.

Lemillä 22. päivänä toukokuuta 2023

LEMIN KUNNAN TARKASTUSLAUTAKUNTA

Matti Tapanainen
puheenjohtaja

Seppo Talka
varapuheenjohtaja

Taru Rikula
varsinainen jäsen

Paula Tuomi
varsinainen jäsen

Eila Olkkonen
varsinainen jäsen